

«Planet of Slums» gir oss enda flere godt dokumenterte grunner til å skrote

DYSTERT: Det er beregnet at verdens samlede befolkning vil nå toppen med rundt ti milliarder mennesker i 2050, og at 95 prosent av denne økningen vil skje i urbane strøk i den

Folk flest bor i slum

BØKER

Mike Davis:
«Planet of Slums»
Verso, USA, 2006
206 sider

anmeldelse

Byferie blir ikke det samme etter «Planet of Slums».

Det som karakteriserer slumområdene i verden i dag er at de hovedsakelig ligger i fattige land, nærmere bestemt i industrialiserte byer som ikke har behov for arbeidskraft. Og likevel vokser de stadig raskere.

Den globale trenden når det gjelder urbanisering kunne ikke vært tydeligere. Det er beregnet at verdens samlede befolkning vil nå toppen med rundt ti milliarder mennesker i 2050, og at 95 prosent av denne økningen vil skje i urbane strøk i den tredje verden. Dette vil det ikke være noe økonomisk grunnlag for, skriver forfatter Mike Davis i sin bok «Planet of Slums». Denne situasjonen, omtalt

som «urbanisering uten vekst», er ifølge Davis et resultat av gjeldskrisen på 1970-tallet og Pengefondets påfølgende hestekurer på 80-tallet, da jordbruket ble deregulert slik at arbeidskraften på landsbygda ble overflødig. Men slummens historie starter lenge før det.

Mike Davis' beskrivelse av slumutviklingen er både spennende og uhyrlig lesning. Forekomsten av slum i viktariatidens London hang sammen med ekspansjonen i den lokale industrien og derav også rikdommen i verdenshandelen rundt om i Imperiet. Men selv om man oppsier fikk ryddet opp hjemme, ble det raskt verre ute. Davis kaller britene for tidenes iherdigste slumbyggere, selv om de i utgangspunktet var skeptiske til bommessige konsentrasjoner av de innfødte, og benyttet seg av bymurer og passlover for å begrense omfanget.

På 1950- og 60-tallet var det borgerkriger og oppstander, gjerne som et resultat av frigjøringen fra kolonimaktene, som var breekstangen for urban migrasjon. Et eksempel er subkontinentet, der deling-

«Grådige slumbaroner og korrupte offentlige tjenestemenn samler stadig mer urban jord på få hender»

en (1948), den indo-pakistanske krig (1964) og Bangladesh' løsrivelse (1971) førte til folkevandringer av et omfang verden ikke hadde sett maken til.

Også de andre vestlige kolonimaktene, samt stalinistenes Sovjet og det kommunistiske Kina, gikk brutalt til verks for å begrense byenes størrelse. Men ingen kunne måle seg med Pol Pot, som med sin anti-urbanisme i Kambodsja også inspirerte latin-amerikanernes dødsskvadroner på 80-tallet. Senere slo dagens heroin-profitører i Burmas regjering alle rekorder med tidenes største slumutrensning i 1996, da 1,5 millioner mennesker, ikke mindre enn 16 prosent av landets bybefolkning, ble kastet ut av sine hjem.

Men historiens gang lar seg ikke stoppe, og Mike Davis' eksempler kan i perioder virke som en lett grotesk lek med tall. Verdens slumhoved-

stad, Mumbai, vil muligens nå 33 millioner i år 2025, mens det allerede i dag bor 4 millioner mennesker i slummen i Mexico By. Karachis slumbefolkning fordobles hvert tiår, og Indias slum vokser 250 ganger raskere enn resten. Tallet på byer i Kina har økt fra 193 til 640 siden 1978. Slummen vokser raskest i det tidligere Sovjetunionen, inkludert Moskva, men den er verst i Afrika: i Etiopia og Tsjad bor utrolige 99,4 prosent av bybefolkningen i slum. I Kinshasa, der det snart bor 10 millioner, er det intet vandrevet kloakksystem. Rent vann i denne byen, som ligger ved bredden av Kongo, verdens nest største elv, er like sjeldent som i Sahara. Totalt sett fins det over 200.000 slumområder på Jorden.

Og hvordan er det så disse menneskene egentlig bor? Svaret er, ganske enkelt, overalt: i bratte bakker, langs trafikkerte veier, nær nedlagte

kjemiske fabrikker, ved elvebredden, på tak, i bur og på fortau. De bor stadig tettere, slik at det må soves på skift, og de bor stadig farligere. Jo større sannsynligheten er for flom eller skred, jo større er sjansen for å slippe unna prisboblen på eiendom. For Mike Davis er nøye med å presisere at slumarealene særlig siden 1980-tallet er blitt et lukrativt investeringsobjekt, nærmest som et sikrere alternativ til nasjonalbankene. Grådige slumbaroner og korrupte offentlige tjenestemenn samler stadig mer urban jord på få hender, og det investeres og spekuleres slik at prisene stiger. Og hvis det en sjelden gang bygges nye boliger til de fattigste, blir det til slutt middelklassen som tar dem i bruk.

Davis trekker fram to menn som han mener personifiserer spesielt destruktive tankeganger for verdens slumbarn. Den første er den franske arkitekten baron Haussmann, som på 1860-tallet tvang fram de senere så bejublete brede boulevardene gjennom boligstrøk i Paris for at varene skulle komme raskere fram. Han mener Haussmann

«det nyliberalistiske prosjektet.

tredje verden. Her slumboere i «verdens slumhovedstad» Mumbai i India. FOTO: REUTERS, AFP/SCANPIX

mmmen

var en ideologisk forløper for dagens bulldozerførere som jevner *favela*'ene i Rio med jorden. Den andre er den peruanske økonomen Hernando de Soto, en nyliberalist som mener at arbeidskraft aldri kan bli fleksibel nok, og som attpå til gir seg i kast med å glorifisere kreativiteten i utformingen av slummens usle skur. Rundt 40 prosent av de økonomisk aktive i u-landene virker i den svarte økonomien, der de ikke har noen beskyttelse eller rettigheter.

I 46 land er folk fattigere i dag enn i 1990, og i alle disse ser vi de tendensene som Davis beskriver. Paradoksalt nok har de nyliberalistiske frihandlerne siden den gang fått svært mange av sine drømmer oppfylt: privatiseringer, åpne markeder, billigere arbeidskraft og lavere renter. Verdenbanken og Pengefondet har ikke bare bidratt til privatisering og oppdeling av byarealene, men de har også motarbeidet progressiv skattlegging, som er en forutsetning for en menneskelig boligpolitikk. «Planet of Slums» gir oss enda flere godt dokumenterte grunner til å skrote hele det nyliberalistiske prosjektet.

De største byene av i dag tilsvarende verdens samlede bybefolkning da den franske revolusjon inntraff i 1789. London fordoblet seg syv ganger fra 1800 til 1910, mens Dhaka, Kinshasa og Lagos i dag er 40 ganger større enn de var i 1950. For mange står Charles Dickens' beskrivelser av fattigstrøkene i viktoriaidens London som bilder på den dypeste menneskelige elendighet. Om dagens situasjon skriver Mike Davis at «én milliard beboere i den postmoderne slum kan muligens se tilbake med misunnelse på ruinene av de robuste leirhyttene som fantes i Anatolia for ni tusen år siden, som ble reist da bylivet var i sin spede begynnelse».

Mike Davis legger for dagen en imponerende god kontakt med faglitteratur om urbanisering, og han har tydeligvis også førstehånds kjennskap til regionale trender. Han er fortrolig med mange av de aktuelle byene, inkludert slumområdene. Byferie blir ikke det samme etter «Planet of Slums».

Fredrik Giertsen

Velskrevet, men noen ganger litt for presiserende.

Taushet og tale

BØKER

Anne K. Bang:
«Tid i taushet»
Roman, 236 sider
Gyldendal forlag

anmeldelse

Gamle sannheter revurderes

Kanskje er det først når man blir tvunget til å sette spørsmålstegn ved den virkeligheten, det livet og de sannhetene man har tatt for gitt, at man blir klar over viktigheten av å ha en egen historie å fortelle. Denne tanken kan i hvert fall slå en underveis i lesningen av historikeren og forfatteren Anne K. Bangs tredje og nyeste roman, «Tid i taushet». Som tittelen mer enn antyder, er dette en bok om det å tie – om alt det man velger å ikke si, alt det man skjuler og kanskje glemmer – men det er også en bok om det å berette. Også den tause forteller en historie. I det store og hele skriver Bang klokt og godt om disse temaene, men med jevne mellomrom blir hun i overkant omstendelig i beskrivelsene sine, og det svekker boka noe.

Det sentrale omdreiningspunktet i «Tid i taushet» er det mistenkelige dødsfallet til den tidligere hviterussiske kunstløperen Nadia Bouginskaya Munter. 28. mai 1991, dagen etter feiringen av sin egen og nabovenninnens felles fødselsdag, blir den forhenværende kunstløperen funnet druknet i familiens svømmebasseng på Nesttun i Bergen. Ble hun drept? Tok hun livet av seg? Var det en ulykke? Det kan ingen av de etterlatte svare på: Ikke de små dø-

«Tid i taushet» oppleves som en perspektivrik og usentimental bok»

trene Helena og Mia, ikke den lite taktfulle journalisttekmannen Johannes Munter, ikke den iherdige politietterforskeren Even Asnes, ikke den hemmelighetsfulle naboen og venninnen Nina Østensen. Det blir imidlertid raskt klart at sistnevnte vet mer enn hun roper til å begynne med.

Under det som etter hvert begynner å fortone seg som nærmest rituelle politiavhør, forteller hun en historie som virker sikrere og mer vanttett for hver gang, men som like fullt gir politietterforskeren så vel som Nadias gjenværende døtre en følelse av at noe blir holdt skjult. Eller som Mia formulerer det: «Hvert år når Asnes kom innom, hadde [Nina] lagt til detaljer, nye ørsmå tausheter som gjorde bygget sterkere og mer ugjennomtrengelig». Først 13 år etter Nadias død, noen få timer før Nina selv slutter å leve, begynner dette bygget å briste, noe som i særlig grad får konsekvenser for de to døtrene.

Man kunne si at «Tid i taushet» er utformet som et slags svar på de hemmelighetene Nina omsider avslører. Boka rammes inn av notatene til politietterforsker Asnes, men fortelles ellers vekselvis av Helena og Mia. Slik blir man vitne til at de to som plutselig fikk livet snudd på hodet, sakte men sikkert former det på nytt; livshistoriene de ble fratatt, erstattes av andre fortellinger:

«Vi fortalte hverandre disse historiene, vi bygget dem opp sammen slik at de ble til hele fortellinger som vi begynte kunne bære mellom oss».

Bang får de ulike historiene og forgreiningene til å gli over i hverandre på en utvungen måte. Med en påfallende letthet pendler blikkene i boka fra det nære og lille familiedramaet på Nesttun til de store politiske omveltningene i verden, fra de to jentenes egne liv til Nadias liv, fra de kjente sannhetene til de mer skjulte. Denne fortellerstrukturen bidrar til at «Tid i taushet» oppleves som en perspektivrik og

Anne K. Bang

usentimental bok. Uten å henfalle til klisjeer, klarer den å formidle betydningen av å være fortrolig med

sine egne livshistorier – enten de er helt sanne eller ei – og uten å bli for distansert, klarer den å plassere de ulike karakterene i en større sammenheng.

Likevel hender det at skildringene i boka går fra å være utfyllende og nyanserte til å bli vel tydelige og presiserende. Det er som om Bang ikke alltid stoler på at leseren får med seg det som står mellom linjene, eller for å bruke bokas terminologi: Hun taler noen ganger der hun burde forblitt taus. Et par illustrerende eksempler: Når Mia er på jakt etter informasjon om en av legene ved sykehuset hun har praksis på, skjønner leseren av konteksten at hun vil vite mer enn konkrete fakta; følgende trenger man ikke å få det poengtert, i hvert fall ikke to ganger: «[...]Alt dette kunne du lest deg til på arkivet. Det er ikke dette du vil vite, er det?» Jeg ristet på hodet. Jeg ville vite andre ting, ting som ikke sto i arkiver og lønnsprotokoller».

Tilsvarende er det unødvendig å eksplisitt påpeke berøringspunktene mellom Helenes hjemmeadresse og den ukjente Jeff Lapidus': «Ifølge telefonkatalogen for Toronto og omegn bodde han alene i 30 River Lane i en forstad 20 kilometer utenfor byen. Det var umulig å ikke tenke på hvor jeg selv befant meg, i mitt eget hus, Elvefaret 30». Presiseringer av denne typen gjør at enkelte av passasjene i «Tid i taushet» oppleves som litt forserte. Riktignok er ikke disse passasjene mange nok til at boka taper seg voldsomt, men de forstyrrer likevel det gode inntrykket.

Kaja Schjerven Mollerin

Sofiemyr skolekorps spilte seg til NM-seier

Stolte musikanter fra Sofiemyr i Oppegård kan kalle seg norgesmestere etter helgens NM for skolekorps, som foregikk i Sandefjord og Stavanger.

Sofiemyr skolekorps, som har nærmere 100 medlemmer, gikk helt til topps i 1. divisjon i klassen janitsjar.

Manger skulemusikklag fra Radøy i Hordaland vant klassen for brassband, mens Vardal skolekorps fra Hunn-

dalen i Gjøvik var aller best i marsjering – første gang korpsstillet i NM.

Norges Musikkorps Forbund (NMF) har over 1.700 medlemskorps og nesten 80.000 medlemmer.

©NTB

KORPS: Vågsbygd Skolekorps kom ikke på pallen i norgesmesterskapet. FOTO: SCANPIX

